

Шевчук В. М., доктор юридичних наук, професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, заслужений юрист України, м. Харків, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ІЗ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ ПРИ РОЗСЛІДУВАНІ КІБЕРЗЛОЧИНІВ: КРИМІНАЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ

У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій та побудови інформаційного суспільства, взаємодія користувачів соціальних інтернет-мереж, стає не лише засобом комунікації, а й новою сферою життєдіяльності. Нині соціальні інтернет-мережі стають все більш масовим, найбільш поширеним засобом комунікації та реалізації конституційних прав окремих громадян. Користувачі активно та всебічно взаємодіють між собою, що призводить до накопичення великої кількості інформації, яка може мати, у тому числі, й неправомірний характер. Поява та широке поширення у вітчизняному інформаційному просторі соціальних інтернет-мереж призвела до того, що організовані злочинні групи й окремі особи, які вчиняють протиправні діяння, стали активно використовувати широкі можливості всесвітньої мережі. Тому, соціальні мережі сьогодні є важливим джерелом криміналістичної інформації при розслідуванні злочинів, у тому числі й кіберзлочинів.

Кіберзлочини являють собою сукупність передбачених чинним законодавством кримінально караних суспільно небезпечних діянь, що посягають на право захисту від несанкціонованого поширення і використання інформації, негативних наслідків впливу інформації чи функціонування інформаційних технологій, а також інші суспільно небезпечні діяння, пов'язані з порушенням права власності на інформацію та інформаційні технології, права власників або користувачів інформаційних технологій вчасно одержувати або поширювати достовірну й повну інформацію [2]. Кіберзлочинність не обмежується рамками злочинів вчинених у глобальній інформаційній мережі Інтернет, вона поширюється на всі види злочинів, вчинених в інформаційно-телекомунікаційній сфері, де інформація, інформаційні ресурси виступають предметом злочинних посягань, електронним середовищем, у якому вчинюються кримінальні правопорушення.

Розслідування таких злочинів має свою специфіку та ускладнюється їх підвищеною латентністю. Існує проблема огляду комп'ютерних систем, технічних пристроїв, на яких міститься інформація. Також ускладненою є процедура вилучення, дослідження та фіксації слідів вчинення кіберзлочинів. Цьому сприяє недостатнє технічне забезпечення органів досудового розслідування, оперативних підрозділів. Для розкриття та розслідування таких злочинів обов'язковим є залучення спеціалістів та експертів, що мають спеціальні знання у комп'ютерно-технічній сфері [5, с. 102–103].

Одним із найбільш перспективних напрямків підвищення ефективності протидії кіберзлочинності є впровадження у практичну діяльність оперативних працівників та органів досудового розслідування сучасних інформаційних технологій. Мова йде насамперед про розробку й використання комп'ютерних програм як підґрунтя інформаційного забезпечення підтримки прийняття рішення слідчим, який здійснює розслідування по конкретному кримінальному провадженні [3, с.175]. Підвищення якості діяльності з розслідування злочинів може бути досягнуто за рахунок впровадження в слідчу діяльність інновацій за такими напрямками: 1) розробка і використання нових науково-технічних засобів для виявлення, збирання й дослідження доказів; 2) пропонування новітніх інформаційних технологій та їх використання в роботі слідчого; 3) розробка і пропонування до застосування нових прийомів, методів, методик проведення окремих слідчих дій і розслідування злочинів у цілому [6, с. 126].

Соціальні інтернет-мережі є цінним джерелом криміналістичної інформації, яка може орієнтувати слідчого для прийняття тактичних рішень при розслідуванні кіберзлочинів. Криміналістична інформація у соціальній інтернет-мережі являє собою сукупність даних, повідомлень та відомостей, про джерела й механізм виникнення ідеальних та матеріальних слідів, що мають відношення до злочинної події, отримані в мережі Інтернет із застосуванням спеціальних засобів, з метою встановлення обставин злочинної події у кримінальному провадженні.

В умовах сьогодення спостерігається тенденція до збільшення матеріалів (інформації) протиправного характеру у соціальних інтернет-мережах. Нерідко злочинці хизуються результатом своїх неправомірних дій та фіксують свою злочинну діяльність. Зустрічаються й правопорушники, які використовують соціальні інтернет-мережі, як засіб здійснення своїх злочинів, нерідко й для підтримання злочинних зав'язків. Інформація, що міститься на персональних сторінках соціальних мереж, надає змогу ідентифікувати особу злочинця, обстановку, місце події, співучасників,

знаряддя, допомагає виявити важливі обставини, що мають значення у кримінальному провадженні. Правопорушники, виступаючи творцем і розповсюджувачем власного контенту та споживачем чужого, неминуче залишають у кіберпросторі віртуальні сліди своєї діяльності. За такими слідами можна встановити не тільки фізичні параметри часу та місця вчинення тієї чи іншої дії, а й з високим ступенем імовірності вирішити низку діагностичних завдань з формування психологічного профілю відображеного суб'єкта прогнозування його майбутньої поведінки [1, с. 6].

Криміналістичне дослідження інформації соціальних інтернет-мереж відбувається у декілька етапів: 1) пошук та виявлення інформації; 2) збір; 3) зняття інформації; 4) дослідження інформації. Способами збору інформації із соціальних мереж є такі: а) інформаційно-аналітична робота; б) запити; в) використання спеціальних програм; г) створення «фейкових» сторінок та ін.

Інформаційні сліди, які залишають у віртуальному середовищі, при належному аналізі, дозволяють ідентифікувати особу, визначити місце знаходження, або встановити факт вчинення злочину. Правоохоронці, здійснюючи відповідний аналіз наявної інформації, можуть отримати необхідні дані про місце перебування конкретної особи як під час вчинення злочину, так і під час здійснення спеціальних заходів щодо розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування та суду. Використання такої інформації дозволяє встановити коло осіб, з якими спілкується особа, що розшукується, її інтереси та захоплення, місця можливого перебування, встановити контроль за її пересуванням тощо [4, с. 195].

Важливого значення набуває інформаційно-аналітична робота по збору інформації про користувачів таких соціальних мереж. Така діяльність надає змогу отримати важливі дані для викриття осіб, які займаються неправомірною діяльністю. Так, аналізуючи найбільш популярні соціальні мережі серед користувачів, можна отримати такі дані: 1) Facebook – ім'я, унікальний код (ID), геолокацію, коло друзів, підписників, пристрій, який використовувала особа, час активності; 2) Twitter – ім'я, назва облікового запису, унікальний код (ID), підписників, місцезнаходження користувача, а також пристрій з якого були зроблені записи; 3) Instagram – ім'я користувача, назва облікового запису, кількість та імена підписників, верифікаційний статус; 4) YouTube – ім'я користувача, назва каналу, кількість підписників, дата та час викладених матеріалів; 5) Однокласники – ім'я користувача, імена друзів, дата та час викладених записів, міс-

цезнаходження, пристрій, яким користувалася особа, інтереси користувача, відмітки про оцінені записи.

Інформаційно-аналітичний аналіз профілів соціальних інтернет-мереж допомагає скласти соціально-психологічну характеристику особи користувача та з'ясувати його коло друзів та контакти. Вивчення анкет у соціальних інтернет-мережах надає досить різноманітну інформацію, що може відображати інтереси, вподобання та коло друзів особи. Також варто звернути увагу, що перелічені соціальні інтернет-мережі та їх аналоги містять перелік заходів, що пропонуються відвідати користувачам. Власник профілю у соціальній мережі нерідко відмічає плани та події, що бажає відвідати. Така інформація дає можливість оперативним працівникам передбачити поведінку особи правопорушника та місце її знаходження.

Таким чином, використання інформації соціальних інтернет-мереж має не лише важливе практичне значення у протидії кіберзлочинності, а й нині є одним із пріоритетних напрямків діяльності органів правопорядку, спрямованих на оптимізацію кримінального провадження. У реаліях сьогодення соціальні інтернет-мережі, з одного боку, виступають важливим засобом зв'язку, який дозволяє користувачам таких мереж здійснювати право на свободу думок та їх вільне вираження, а з іншого боку, вони є своєрідною публічною інфраструктурою масиву даних (інформації), яка є цінним джерелом криміналістичної інформації, що має значення при розслідуванні кіберзлочинів.

Як свідчить практика, при розслідуванні таких злочинів виникає низка проблемних питань, пов'язаних із криміналістичним забезпеченням розслідування, використанням новітніх технологій, залученням спеціалістів, оптимізація процесу збору, дослідження та подальшого використання такої інформації тощо. Такий напрям дослідження суттєво впливає на підвищення ефективності слідчої та судової діяльності та безперечно буде забезпечувати її оптимізацію. Використання інформації соціальних інтернет-мереж у кримінальному провадженні має свої переваги, разом із тим й окремі проблеми, певні невизначеності, тому означена проблематика потребує подальших ґрунтовних наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Білоус В. В., Шепітько В. Ю. Роль сучасних інформаційних технологій у встановленні особи злочинця. Сучасні проблеми криміналістики. Вип. 14. 2014. С. 5–11.
2. Болгов В. Організаційно-правове забезпечення протидії кримінальним правопорушенням, що вчиняються з використанням інформаційних

технологій : наук.-практ. посіб. / В. М. Болгов, Н. М. Гадіон, О. З. Гладун та ін. К. : Національна академія прокуратури України, 2015. 202 с.

3. Журавель В. А. Інформаційне забезпечення процесу розслідування: шляхи та засоби. Проблеми боротьби зі злочинністю. 2004. С. 175–179.
4. Лисенко О. В. Використання інформаційних технологій для розшуку осіб, які переховують від органів досудового розслідування та суду. Науковий вісник Національного університету ДПС України. № 2(65). 2014. с. 194–201
5. Організаційно-правові та тактичні основи протидії злочинності у сфері високих інформаційних технологій: навч. посіб / В. М. Бутузов, В. Д. Гавловський, Л. П. Скалозуб та ін. К. : Нац. акад. СБУ України, 2011. 404 с.
6. Шепитько В. Ю. Проблемы разработки, внедрения и использования инноваций в следственной деятельности. Использование современных информационных технологий в правоохранительной деятельности и региональные проблемы информационной безопасности: межд. науч.-практ. конф. Калининград: Калининград. юрид. ин-т МВД России, 2006. Вып. VII, ч. 1. С. 126–130

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КРИМІНАЛЬНІ ЗАГРОЗИ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ: ПРАКТИКИ ЕФЕКТИВНОГО РЕАГУВАННЯ

Матеріали панельної дискусії
III Харківського міжнародного юридичного форуму
м. Харків, 26 вересня 2019 р.

Харків
«Право»
2019

УДК 343.9-049.5

К82

Редакційна колегія:

В. Я. Тацій – академік НАН і НАПрН України, д-р юрид. наук, проф.,

Ю. Г. Барабаш – член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф.,

Б. М. Головкін – д-р юрид. наук, проф.,

О. В. Таволжанський – канд. юрид. наук, доц.

Кримінальні загрози в секторі безпеки: практики ефективного регування : матеріали панельної дискусії III Харків. міжнар. юридичного форуму «Право», м. Харків, 26 верес. 2019 р. / редкол.: В. Я. Тацій, Ю. Г. Барабаш, Б. М. Головкін, О. В. Таволжанський. – Харків : Право, 2019. – 176 с.

ISBN 978-966-937-785-2

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право»,
2019

ISBN 978-966-937-785-2

ЗМІСТ

<i>Авдєєва Г. К.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	6
<i>Батургарєєва В. С.</i> УРБАНІСТИЧНА КРИМІНОЛОГІЯ ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ ЗНАННЯ У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИННОСТІ	10
<i>Бурда О. М.</i> ЗАПОБІГАННЯ КРАДІЖКАМ З МАГАЗИНІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ ВІДЕОАНАЛІТИКИ	14
<i>Бусол О. Ю.</i> КІБЕРНЕТИЧНІ ВІЙНИ ТА КІБЕРТЕРОРИЗМ ЯК ЗАГРОЗИ МІЖНАРОДНІЙ БЕЗПЕЦІ: ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ ВІД ТРАДИЦІЙНОЇ ВІЙНИ	18
<i>Воронов Ігор</i> ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	22
<i>Денисова Т. А., Шеремет О. С.</i> ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ В МЕЖАХ ІНФРАСТРУКТУРНОГО, ТЕХНОЛОГІЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ МІСТ: ЗАВДАННЯ ТА РІШЕННЯ	25
<i>Жаровська Галина</i> ПРОТИДІЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІЙ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ: СКЛАДОВА БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	29
<i>Іжевський Р. П.</i> ЕЛЕКТРОННІ СИСТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В СФЕРІ БУДІВНИЦТВА АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	35
<i>Карманний Є. В., Ковжого С. О., Луценко Є. М.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОМУ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	39
<i>Карчевський М. В.</i> «КЛАСИЧНІ» ТА НОВІТНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ	43
<i>Колб О. Г., Дучимінська Л. М.</i> ПРО ДЕЯКІ ПРОЯВИ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ	49
<i>Колодяжний М. Г.</i> PREDICTIVE POLICING – ІННОВАЦІЯ У СФЕРІ ПРОГНОЗУВАННЯ І ПРОФІЛАКТИКИ ЗЛОЧИННОСТІ	52
<i>Компанцева Лариса</i> ЛІНГВІСТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ	55

<i>Копотун І. М., Довбань І. М.</i> ВИДИ КІБЕРЗЛОЧИНІВ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ НОРМАТИВНИХ АКТІВ.....	59
<i>Кудінов С. С.</i> ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ФОРМУВАННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УКРАЇНІ	64
<i>Кудінов С. С., Марущак А. І., Петров С. Г.</i> АКТУАЛЬНІ КІБЕРЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНИ: ПРОТИДІЯ І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	69
<i>Кулик К. Д.</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ SMART-BUILDING У СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	73
<i>Левченко Ю. О.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	75
<i>Лукашевич С. Ю.</i> ПРО ПОНЯТТЯ ПОРЯДКУ З ТОЧКИ ЗОРУ СУСПІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	78
<i>Луценко Ю. В.</i> ЩОДО ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	82
<i>Миронюк Т. В.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	87
<i>Настюк В. Я., Блевцева В. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ	91
<i>Новіков О. В., Дзюба А. Ю.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	95
<i>Оболенцев В. Ф., Гуца О. М.</i> МОДЕЛЮВАННЯ СИТЕМИ ДЕРЖАВИ УКРАЇНИ ТА СИТЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ У НОТАЦІЇ PRWIN	99
<i>Радутний О. Е.</i> ЗЛОЧИНИ МАЙБУТНЬОГО ТА ІНШІ ЗАГРОЗИ КІБЕРБЕЗПЕЦІ, ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ.....	102
<i>Сметаніна Н. В.</i> РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ І ЗЛОЧИННОСТІ В МІСТАХ УКРАЇНИ У 2017–2018 РОКАХ	106
<i>Тимошенко В. І.</i> РОЛЬ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИНАМ	110
<i>Ткачова О. В.</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ	114
<i>Ткачук Н. А.</i> ДЕМОКРАТИЧНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ.....	117

<i>Трофименко Р. В.</i>	ТРАНСФОРМАЦІЯ КОМПЕТЕНЦІЇ СБУ У СФЕРАХ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ ТА КОРУПЦІЇ.....	121
<i>Удовиченко В. М.</i>	ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	125
<i>Харитонов С. О.</i>	ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ВОЄННОЇ БЕЗПЕКИ (ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ ТА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ).....	129
<i>Христинч І. О.</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ – ЗАПОРУКА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ КОРУПЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ БЕЗПЕКИ У ПРИВАТНІЙ СФЕРІ.....	134
<i>Шаблістий В. В.</i>	СПОСОБИ МІНІМІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ЗАГРОЗ БЕЗПЕЦІ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА КІБЕРНЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ	138
<i>Шевчук В. М.</i>	ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ІЗ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ ПРИ РОЗСЛІДУВАНІ КІБЕРЗЛОЧИНІВ: КРИМІНАЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ	142
<i>Шевчук О. М.</i>	COUNTERING CYBERTHREATS IN THE SPHERE OF NATIONAL SECURITY OF UKRAINE: LEGISLATIVE REGULATION, ESSENCE AND PRINCIPLES	146
<i>Шепітько В. Ю.</i>	СПІВВІДНОШЕННЯ СВОБОДИ І БЕЗПЕКИ: ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ КРИМІНАЛІСТИКИ	150
<i>Шкута О. О.</i>	КІБЕРЗЛОЧИННІСТЬ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ	155
<i>Шило О. Г., Шило А. В.</i>	ПРОБЛЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ: ЧИННЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	159
<i>Таволжанський О. В.</i>	ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРИВАТНОСТІ У КІБЕРПРОСТОРИ	162
<i>Логінов І. В.</i>	ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРОТИСТОЯННЯ ДЕРЖАВ ОЧАМИ РОСІЙСЬКИХ ТЕОРЕТИКІВ.....	165
<i>Пивоваров В. В.</i>	ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОТИПРАВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ	170